

ELEKTRONİK HACİZ UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN*

ÖZET

Gelişen teknolojiye paralel olarak vergi hukuku alanında da elektronik uygulamalardan yararlanılmaya başlanmıştır. Bu uygulamalardan birisi de elektronik haciz (e-haciz)dir. Kamu alacaklarının tahsilini hızlandırmak, tahsilde etkinlik sağlamak amacıyla e-haciz kabul edilmiştir. Buna göre tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilecektir.

ANAHTAR KELİMELER: *Elektronik haciz, kamu alacağı, tahsil, mülkiyet hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.*

EVALUATION OF APPLICATION OF THE ELECTRONIC LIEN

ABSTRACT

Electronic applications in the field of tax law in line with developing technology started to be used. One of these applications is electronic lien (e-lien). The e-lien has been adopted to accelerate the collection and to ensure the efficiency of public receivables. According to this arrangement, lien releases organized by tax offices, may be communicated in electronic form instead of mail.

KEYWORDS: *Electronic lien, the public receivable, collection, property rights, European Convention on Human Rights, the European Court of Human Rights.*

---

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Malî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

I. GİRİŞ

Günümüzde elektronik devlet (e-devlet) uygulamaları büyük önem kazanmış ve hayatın birçok alanında yeni uygulamalarla kendini göstermeye başlamıştır. E-devlet genel olarak, vatandaşın devletle; devletin vatandaşla, özel sektörle ve devlet kurumlarının kendi arasındaki bilgi akışı ve/veya fiziki etkileşimin dijital ortama taşınması olarak tanımlanabilir¹. Uygulamanın amaçlarını da göz önünde bulundurmak suretiyle şu şekilde de tanım yapmak mümkündür: E-devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu hizmetlerinin sunumunda kullanılarak, kamu hizmetlerinin daha etkili, sonuca odaklı, basit, hızlı, şeffaf ve bir bütün olarak sunulmasını amaçlayan kamu yönetimi anlayışıdır².

E-devlet uygulamaları ile genel olarak, kamu kurumlarının bilgi, belge ve hizmetlerine elektronik ortamda ulaşılabilen, vergi ve faturalar elektronik ortamda ödenebilen, idarî süreçler verimli hale gelebilen, idarî birimler arasında bilgi akışı sağlanabilmektedir³. Ancak kamu hizmetlerinin elektronik ortama aktarılmasında verimlilik sağlanabilmesi bakımından gereksiz süreçlerin kaldırılması da önem arz etmektedir⁴. Aksi halde uygulamaların elektronik ortama aktarılması,

---

¹ BALCI Asım/KIRILMAZ Harun, “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kapsamında E-Devlet Uygulamaları”, Türk İdare Dergisi, Yıl 81, S. 463-464, Haziran-Eylül 2009, s. 48; Ayrıca bkz: ÇEVİKBAŞ Rafet, “Türkiye’de E-Devlet ve E-İmza Altyapısı Uygulamaları”, Türk İdare Dergisi, Yıl 81, S. 463-464, Haziran-Eylül 2009, s. 77.

² Esasen e-devlet bir proje değildir. Klasik kamu hizmetlerinin sunumunda olduğu gibi, vatandaşların yaşamlarının her alanında karşılaşacakları, süreklilik gösteren bir yaşam biçimidir. Tanım ve açıklamalar için bkz: SÖYLER Yasin, “E-Devletin Hukuksal Dönüşümü”, Türk İdare Dergisi, Yıl 81, S. 465, Aralık 2009, s. 153.

³ BALCI/KIRILMAZ, s. 56; E-devlet uygulamaları ile aslında daha hızlı, etkin, verimli ve güvenilir hizmet sağlama amacı güdülmektedir. Bkz: ÇEVİKBAŞ, s. 77.

⁴ BALCI/KIRILMAZ, s. 57; E-devletle ilgili uygulama sorunları ve karşılaşılan güçlükler için bkz: NARALAN Abdullah, “Türkiye’de E-Devlet Güçlükleri”, EKEV Akademi Dergisi, Yıl 12, S. 37, Güz 2008, s. 27 vd, <http://pol.atilim.edu.tr/files/e devlet/e devletguclukleri.pdf>, Erişim Tarihi (ET) 1.9.2010.

sürecin hızlı işlemesi, basitlik, verimlilik gibi yönlerden hiçbir fayda sağlamayacağı gibi, bir anlam da ifade etmeyecektir.

E-devlet uygulamaları devlete olan güvenin sağlanması ve arttırılmasında önemli fonksiyon görmektedir⁵. Bu bakımdan yapılacak e-devlet kapsamındaki uygulamaların, hukuka uygunluğunun sağlanması çok büyük bir öneme sahiptir.

DPT'nin 2007 yılında hazırladığı Bilgi Toplumu Stratejisinde e-devletle ilgili hedefler belirlenmiştir. Bunlar etkinlik ve verimlilik artışı, şeffaflık ve hesap verilebilirliği teşvik, yolsuzluklarda azalma, bilgi ve e-hizmet sağlanması olarak belirtilebilir. Vergi gelirlerinde artış da bu hedefler arasında sayılmıştır⁶.

Vergi hukuku alanında da e-devlet uygulamaları önemli bir yere sahiptir. Maliye Bakanlığı teknolojik imkanlardan mümkün olduğunca yararlanmaktadır. Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) 1998 yılında başlatılmıştır⁷. Daha sonra bu projelerin devamı gelmiştir. VEDOP-3 (e-VDO) 2007 yılı sonunda uygulamaya geçmiştir. Kurulan alt yapı sayesinde, vergilendirmeye ilişkin süreçlerin neredeyse tamamı, elektronik ortamda yürütülür hale gelmiştir⁸. Bu bağlamda en son olarak 6009 sayılı Kanunla, Vergi Usul Kanununun (VUK) "Tebliğler" başlıklı beşinci kısmına eklenen 107/A maddesiyle, elektronik ortamda tebliğ yapılması imkanı getirilmiştir⁹. Böylece daha önce e-haciz ile gündeme gelen e-tebliğ, bir tebliğ usulü olarak VUK'ta yer almış olmaktadır. AATUHK'un 8. maddesine göre, hilafına hüküm bulunmadıkça bu Kanundaki tebliğlerin yapılmasında VUK hükümleri tatbik olunacaktır. Dolayısıyla 6009 sayılı Kanunla yapılan düzenleme ile e-tebliğler, bir tebliğ usulü olarak hukukî altyapıya kavuşmuş olmaktadır.

⁵ BALCI/KIRILMAZ, s. 50.

⁶ Bkz: BALCI/KIRILMAZ, s. 57.

⁷ ÇEVİKBAŞ, s. 85.

⁸ Yapılan düzenlemeler için bkz: BULUT Mustafa/ÇALIŞKAN Mefkûre Seda, "Yönetimsel Yükler Bağlamında Gelir İdaresinde Otomasyon ve Elektronik Uygulamalar", Vergi Dünyası, S. 336, Ağustos 2009, s. 23.

⁹ 6009 sayılı Kanun, Resmi Gazete (RG), 1. 8. 2010, S. 27659.

Elektronik haciz uygulaması da 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda (AATUHK) yapılan düzenleme ile oluşturulmuştur. Söz konusu düzenlemeye göre, tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı kamu idaresi vasıtasıyla posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilecektir. Burada da gündeme gelen e-haciz, esas itibarıyla kamu borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği banka hesaplarına yönelik olmaktadır.

Çalışmada ilk önce elektronik haciz (e-haciz) müessesesinin hukukî boyutu üzerinde durulacak, karşılaşılan sorunlar, hukuka aykırılık teşkil edebilecek nitelikteki uygulama sorunları ele alınıp değerlendirilecektir. Daha sonra e-haciz uygulamasının mülkiyet hakkının ihlali niteliğinde olup olmadığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde incelenecek ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

II. ELEKTRONİK HACİZ UYGULAMASI VE NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Kamu hizmetlerinin aksamadan yürütülebilmesi, kamu ihtiyaçlarının zamanında karşılanabilmesi bakımından gerekli kamu gelirlerinin riske girmeden, zamanında sağlanmasının çok büyük bir önemi bulunmaktadır¹⁰. Kamu alacaklarının bu temel gereklilikler doğrultusunda toplanabilmesi için AATUHK'ta önemli düzenlemeler yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi de üçüncü şahıslardaki menkul malların, alacak ve hakların haczini düzenleyen 79. maddedir. Kamu borçlusunun üçüncü şahıslarda bulunan menkul mallarının, alacak ve haklarının ne şekilde haczedileceği, bunların usulü hakkında maddede ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

AATUHK'un 79. maddesinde, 5479 sayılı Kanunla¹¹ değişiklik yapılmış, madde yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri kamu borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği banka şubelerine veya şartları varsa banka genel müdürlüklerine tebliğ edilebilecektir. Tahsil dairelerince düzenlenen söz

---

¹⁰ ÖNCEL Mualla/KUMRULU Ahmet/ÇAĞAN Nami, Vergi Hukuku, Ankara 2009, s. 158.

¹¹ 5479 sayılı Kanun, RG., 8.4.2006, S. 26133.

konusu haciz bildirilerinin elektronik ortamda tebliğ edilebileceği hükme bağlanmıştır. Ödeme emri tebliğinden itibaren kanuni süre içinde borcunu ödemeyenlere yönelik hızlı bir şekilde haciz varakaları düzenlenecek ve e-haciz sisteminde uzun yazışma prosedürüne gerek olmadan elektronik ortamda bütün icra işlemleri yapılabilecektir.

E-haciz müessesenin kanunî dayanağını oluşturan 5479 sayılı Kanun sonrasında, projenin tarafları olan bankalar ile görüşmeler başlatılmış ve Mayıs 2009'da 37 banka ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile protokol imzalanmıştır. Böylece bankalar ile Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. nezdindeki varlıkların elektronik ortamda haczi için uygulamalar başlatılmıştır¹².

Elektronik hacizle ilgili olarak Maliye Bakanlığının çalışması sadece AATUHK'un 79. maddesiyle sınırlı bulunmamaktadır. 5904 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle gayrimenkuller, gemiler ve taşıtların da elektronik ortamda haczedilebilmesine yönelik olarak kanunî düzenleme yapılmış ve konuyla ilgili alt yapı çalışmalarına geçilmiştir¹³.

Çalışma kapsamında, AATUHK'un 79. maddesi doğrultusunda e-haciz uygulaması ele alınıp incelenecektir.

B. Elektronik Haczin Hukukî Niteliği

AATUHK'un 79. maddesinde 5479 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, üçüncü şahıslardaki menkul malların, alacak ve hakların haczinin elektronik ortamda yapılabilmesine imkan tanınmıştır. Maddenin son hali şu şekildedir: "Hamiline yazılı olmayan veya ciro su

¹² Bkz: KOCABEYOĞLU Aydın, "E-Haciz ve Karşılaşılan Sorunlar", Yaklaşım, S. 209, Mayıs 2010, <http://www.yaklasim.com.tr>, s. 1.

¹³ 5904 sayılı Kanun, RG., 3.7.2009, S. 27277; Söz konusu Kanunla AATUHK'un 77. maddesine, resmi sicillere kayıtlı menkul mallarla ilgili haciz bildirilerinin elektronik ortamda tebliğ edilebileceği hükmü eklenmiştir. Yine AATUHK'un gayrimenkul mal ve gemilerin hacziyle ilgili 88. Maddesine ise aynı şekilde, haciz bildirilerinin elektronik ortamda tebliğ edilebileceğine dair hüküm getirilmiştir. Bu düzenlemeler sayesinde işlemlere sürat kazandırılarak iş gücünde, posta ve kırtasiye masraflarında tasarruf sağlanacağı doktrinde belirtilmektedir. Bkz: ÇOLAK Mustafa, "E-Devlet Uygulamasında Önemli Bir Adım: Vergi Tahsilâtında E-Haciz, Yaklaşım, S. 198, Haziran 2009, s. 3.

kabil senede dayanmayan alacaklar ile maaş, ücret, kira vesaire gibi her türlü hakların ve fiilen tutanak düzenlemek suretiyle haczi kabil olmayan üçüncü şahıslardaki menkul malların haczi, borçlu veya zilyed olan veyahut alacak ve hakları ödemesi gereken gerçek ve tüzel kişilere, kurumlara haciz keyfiyetinin tebliği suretiyle yapılır. Tahsil dairesi tarafından tebliğ edilecek haciz bildirisi ile; bundan böyle borcunu ancak tahsil dairesine ödeyebileceği ve amme borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmayacağı veya elinde bulundurduğu menkul malı ancak tahsil dairesine teslim edebileceği ve malın amme borçlusuna verilmemesi gerektiği, aksi takdirde amme borçlusuna yapılan ödemeler ile malın bedelini tahsil dairesine ödemek zorunda kalacağı ve bu maddenin üç, dört ve beşinci fıkra hükümleri üçüncü şahsa bildirilir. Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı amme idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilir. Elektronik ortamda yapılacak tebliğe ve cevapların elektronik ortamda verilebilmesine ilişkin usûl ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri; amme borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bankaların şubelerine doğrudan veya mahallindeki tahsil dairesi aracılığı ile tebliğ edileceği gibi Maliye Bakanlığınca belirlenecek tutarın üzerindeki alacaklar için doğrudan bankaların genel müdürlüklerine de tebliğ edilebilir. Haciz bildirisi bankanın genel müdürlüğüne de tebliğ edilmiş ise tüm şubelerini kapsayacak şekilde beyanda bulunma yükümlülüğü bankanın genel müdürlüğüne aittir”.

Bu düzenleme ile getirilen e-haciz, e-devlet kapsamında geliştirilen vergi dairelerinde uygulamaya sokulan elektronik uygulamaların devamı niteliğindeki bir müessese olarak ortaya çıkmaktadır. AATUHK’un 79. maddesinin 2. fıkrasında yapılan düzenlemeyle, belli tutarın üzerindeki alacaklar için, banka şubelerine ayrıca bildirim yapılmasına gerek kalmamaktadır. E-haciz yöntemiyle banka genel müdürlüklerine elektronik ortamda haciz bildirimlerinin gönderilmesiyle, kamu alacaklarının tahsilinde etkinlik sağlanacağı

düşünülmektedir¹⁴. Kendisine bildirim yapılan banka genel müdürlüğü, tüm şubelerini kapsayacak şekilde beyanda bulunmak zorundadır. Bu düzenleme, iletişim teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak gelişen ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak görülmektedir¹⁵. Banka genel müdürlüklerine tebliğ yapılacak miktarı belirleme konusunda, Maliye Bakanlığına yetki tanınmıştır. Maliye Bakanlığı bu yetkisini 440 seri numaralı tebliğ ve daha sonra seri A, 1 numaralı tahsilat genel tebliği ile kullanmıştır¹⁶.

Kanunla verilen izne dayanılarak Maliye Bakanlığı, e-haciz uygulamasını çıkardığı genel tebliğle başlatmıştır¹⁷. Bu konuda çıkarılan

¹⁴ KOCABEYOĞLU, s. 1; “Uygulamalar ile örnek olarak banka nezdinde bulunan borçlu mevduat hesaplarına gönderilen e-Haciz ile birlikte haciz işlemi gerçekleştirilerek aynı bankada bulunan kamu hesaplarına intikal ettirilmesi ile vergi dairelerinin tek bir işlemle haciz ve haczedilen malların hesaplara işlenmesi eşanlı gerçekleştirilmiş olabilecektir. Sonuçta, e-Hacizle başlayan süreç kendiliğinden e-Tahsilât sisteminin tamamlayıcı bir parçası haline dönüşecektir”. Bkz: ÇOLAK, s. 4; Banka hesabındaki paraya haciz işlemi uygulandığı anda vergi dairesindeki mükellef cari hesabına işlenecektir. Bu da e-haczin aslında e-tahsilât ile tamamlandığını göstermektedir.

¹⁵ Bkz: CANDAN Turgut, Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara 2007, s. 442.

¹⁶ Devlete ait kamu alacakları için düzenlenecek haciz ve ihtiyati haciz bildirimlerinin, takip konusu amme alacağının fer'ileri ile birlikte 50.000 TL ve üzerinde; il özel idareleri ve belediyelere ait amme alacakları için 10.000 TL ve üzerinde olması halinde bankaların genel müdürlüklerine tebliğ edilmesi gerektiği Maliye Bakanlığınca belirlenmiştir. Bkz: 440 seri numaralı Tahsilat Genel Tebliği, RG., 30.1.2007, S. 26419; Tahsilat Genel Tebliği Seri: A sıra no: 1, RG., 30.6.2007, S. 26568.

¹⁷ “Bu hükme istinaden, ayrıca bir düzenleme yapılmaya kadar, alacaklı amme idarelerinin Bakanlığımızın (Gelir İdaresi Başkanlığının) uygun görüşünü de almak suretiyle banka genel müdürlükleri ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile yapacakları anlaşmalar çerçevesinde, elektronik imza ya da şifre kullanılmak suretiyle haciz bildirimlerinin elektronik ortamda sadece bu kurumlara tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması, elektronik ortamda tebliğ edilecek haciz bildirimlerinde yukarıda belirlenen tutar ile sınırlı kalınmaması, birden fazla amme borçlusu için tebligat

genel tebliğlerle, uygulamaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin seri A, 1 numaralı tahsilat genel tebliğinde banka genel müdürlüklerine yapılacak tebliğin taşınması gerekli hususlar belirtilmiştir. Buna göre, posta yoluyla yapılacak tebligatlarda, haciz bildirimlerinin her kamu borçlusu için ayrı ayrı düzenlenmesi, haciz bildirisine konu kamu alacağının asıl ve fer'ilerinin toplamının dikkate alınması ve haciz bildirimlerinin banka genel müdürlüklerine 7 günlük süre içinde cevap verilmesini engelleyecek şekilde topluca gönderilmemesi gerekmektedir. Hükümün devamında elektronik imza veya şifre kullanmak suretiyle haciz bildirimlerinin elektronik ortamda belirtilen kurumlara tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması hususu belirtilmiştir. Elektronik ortamda tebliğ edilecek haciz bildirimlerinde banka genel müdürlükleri için belirlenen parasal tutar ile sınırlı kalınmaması ve birden fazla kamu borçlusu için tebligat yapılması ve cevaplarının alınması hükme bağlanmıştır. Posta ile yapılacak tebliğler için belirtilen hususların (haciz bildirimlerinin her borçlu için ayrı ayrı düzenlenmesi, alacağın toplamının dikkate alınması) e-haciz için de geçerli olacağı tabiidir. Uygulamada ortaya çıkan aşağıda değinilecek olan sorunlar da aslında bu kurallara riayet edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bunun dışında e-hacizde banka genel müdürlüklere yapılacak tebliğde bir esneklik tanınmış, bunlara yapılacak e-haciz bildirimlerinde belirtilen parasal tutarlara bağlı kalınmayacağı hükme bağlanmıştır.

E-haciz uygulamasında çeşitli sorunlarla, hukuka aykırı durumlarla karşılaşmaktadır¹⁸. Bunların başında, vergi dairelerinin alacak miktarıyla, malvarlığıyla ilgili herhangi bir tespit yapmadan haciz bildirimlerini elektronik ortamda tebliğ etmeleri gelmektedir. Bu şekilde araştırma yapılmadan uygulanan hacizlerin hukuka aykırılık oluşturacağı açıktır. Danıştay kararlarında da bu durumun hukuka aykırılık teşkil ettiği vurgulanmaktadır: “750 sayfadan oluşan 22.700 adet mükellefin vergi borçlarının tahsili amacıyla davacı kuruma tebliğ edilen haciz bildirisinin iptali istemiyle dava açılmıştır. ... Olayda 750 sayfadan oluşan mükellef

---

yapılması ve cevaplarının alınması uygun görülmüştür”. Tahsilat Genel Tebliği Seri: A sıra no: 1, RG., 30.6.2007, S. 26568.

¹⁸ Uygulamada karşılaşılan sorunlar elektronik yolla olsun ya da olmasın bankalara yapılan haciz tebliğlerinde yer almaktadır. Ancak e-hacizlerin yaygınlaşmasıyla söz konusu sorunlara daha sık rastlanmaktadır.

listesi eklenmek suretiyle, her bir borçluya ait kamu alacağının türü ve miktarı belirtilmeden ve önceden malvarlığı araştırması yapılarak borçluların davacı kurum nezdinde bir hak ve alacaklarının olup olmadığı araştırılmadan davacıya haciz bildirisini tebliğ edildiği anlaşıldığı, ancak 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 62nci ve 79uncu maddeleri uyarınca 3. şahıslar nezdinde amme borçlusunun hak ve alacağının olup olmadığının tespit edilmesi, daha sonra her bir borçlu için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesinin gerektiği, davalı İdarece bütün bu hususlara uyulmadan, davacıdan binlerce yükümlüye ait hesap durumlarının araştırılarak borçlarına karşılık tüm hak ve alacaklarına haciz konulmasının istenilmesi yönünde davacı kuruma tebliğ edilen işlemde yasal uyarılığın görülmediği gerekçesiyle haciz bildirisinin iptali (gerekir)"¹⁹.

Diğer bir olayda da Danıştay, benzer şekilde karar vermiştir: "Olayda, dava konusu haciz bildirisine 67 sayfadan oluşan mükellef listesi eklenmek suretiyle, her bir borçluya ait kamu alacağının türü ve miktarı belirtilmeden ve önceden malvarlığı araştırması yapılarak borçluların davacı kurum nezdinde bir hak ve alacaklarının olup olmadığı araştırılmadan davacıya haciz bildirisini tebliğ edildiğinin anlaşıldığı, ancak 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 62 nci ve 79 uncu maddeleri uyarınca öncelikle *tahsil dairelerince üzerine haciz uygulanacak hak ve alacakların tespit edilmesi*, daha sonra *her bir mükellef için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesinin gerektiği*, davalı idarece bütün hususlara uyulmaksızın, dolayısıyla *tespit yükümlülüğü yerine getirilmeksizin tesis edilen* ve davacı kuruma tebliğ edilen işlemde yasaya uyarılığın görülme(miştir)"²⁰. Hukuka uygun bir uygulama için mükelleflerin

¹⁹ D.4.d., 25.5.2009 gün ve E. 2008/2205, K. 2009/2659, Danıştay Dergisi(DD), S. 122, 2009, s. 215.

²⁰ D.4.d., 27.09.2007 gün ve E. 2007/2374, K.2007/2952, DD, S. 117, 2008, s. 124; "Üçüncü şahıslar nezdinde amme borçlusunun hak ve alacağının olup olmadığının tespit edilmesi, daha sonra her bir borçlu için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesi gerekmektedir.", D.4.d., 25.05.2009 gün ve E. 2008/2205, K. 2009/2659, ÖZKAYA Niyazi, "Cebri Tahsilatta Üçüncü Şahıslar Nezdinde Haciz", E-Yaklaşım, S. 210, Haziran 2010, s. 4; "Öncelikle söz konusu borçluların davacı banka

borçlarının miktarı belirlenmeli, her mükellef için malvarlığı araştırması yapılmalı ve her mükellef için ayrı ayrı borç tutarı ile sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesi zorunludur.

Böyle bir araştırma yapılmaması sonucunda banka hesaplarından fazladan tahsilat yapılması, bir hesaptaki miktarın borca yeterli olmasına rağmen mükellefin tüm hesaplarına birden veya borca yetecek miktardan çok daha fazlasına blokaj konulması gibi hukuka aykırı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu tür uygulamalar sonucunda çeklerin karşılıksız çıkması gibi durumlara rastlanmakta, bu da mükellefin ticari hayatını olumsuz etkilemektedir²¹.

Ayrıca uygulamada, borç miktarı kesinleşmeden e-haciz uygulamasına girişilmesine de rastlanmaktadır²². Böyle bir durum da

---

nezdinde hesaplarının bulunup bulunmadığı, varsa türü ve miktarı belirlendikten sonra 79'uncu madde uyarınca haciz işlemine başlanması gerektiği, olayda ise davacı bankanın şubesine gönderilen talimatla nezdinde menkul kıymeti, herhangi bir hakkı veya alacağı bulunup bulunmadığı belirsiz binlerce mükellefin hesap durumları araştırılarak, isimlerinin karşısında yazılı borç miktarına yetecek kadar mal varlığının bloke edilmesinin istendiği görüldüğünden, bu istemin 6183 sayılı Kanunun 79'uncu maddesinde belirtilen yöntemle bağdaştırılmasının mümkün olmadığı, diğer taraftan binlerce mükellefin sadece ad ve soyadlarına yer verilmek suretiyle hesaplarına haciz uygulandığı ve 15 gün içinde bilgi verilmediği takdirde bankanın sorumlu tutulacağı kabulü Türk Medeni Kanununun 2'nci maddesinde ifade edilen objektif iyi niyet kuralıyla bağdaşmayacağından, idarenin bu yetkisini kullanırken borçlu mükellefleri makul sayıda gruplara ayırdıktan sonra banka nezdinde takibata geçmesinin hukuk devleti ilkesinin de bir gereği(dir) ”, D. 3.d., 05.06.2008 gün ve E. 2007/696, K. 2008/1865, <http://www.danistay.gov.tr>.

²¹ KOCABEYOĞLU, s. 3; Ayrıca borcundan daha çok miktarda vergi idaresinden alacağı olanların mahsup taleplerinin işleme konulmasındaki gecikmeler sonucunda da haciz uygulamasına geçilmektedir. Bkz: KIZILOT Şükrü, “Kazlar Yolunuyor mu Yoksa Kesiliyor mu?” Hürriyet, 27.10.2007; Ayrıca Bkz: KAYNAK Harun, “Müşteri Hesaplarına Uygulanan Hacizlerde Bankaların Sorumlulukları”, Vergi Dünyası, S. 319, Mart 2008, <http://www.vergidunyasi.com.tr>, s. 2.

²² KIZILOT, agm; Mükelleflerin ileride doğabilecek alacaklarına yönelik olarak da bankalara haciz bildirişi tebliğ edilmesi de hukuka aykırılık

açıkça hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Her şeyden önce borcun kesinleşmesi ve mükellefe ödeme emri gönderilmesi, ödeme emrine rağmen borcun ödenmemesi durumunda e-haciz uygulamasına girişilmesi gerekmektedir²³.

Adı her ne kadar e-haciz olsa da, burada söz konusu olan haciz, nitelik olarak nihayetinde bir haciz işlemidir. Hacze başvurabilmek için ilgili şartların (ödeme emri gönderilmesi, mal bildiriminde bulunulması gibi) yerine getirilmesi gerekmektedir. Hatta mükellefe gönderilen ödeme emrinde, borcun ödenmediği takdirde e-haciz yoluna gidilip bankadaki hesapların haczedileceğinin de bildirilmesi hukukî güvenlik bakımından çok daha isabetli olacaktır. E-haciz müessesesinden, haciz sürecinin hızlandırılması, takip işlemlerinin etkin yürütülmesi gibi faydaların sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak bu faydaların sağlanması uğruna hukuka aykırı uygulamalara yer verilmemelidir. Herhangi bir tespit yapılmadan haciz bildirisinin tebliği hukuki güvenliğe aykırı sonuçlar doğuracaktır. Kişinin borcundan fazla miktarda parasının haczedilmesi halinde, ticari itibarın zedelenmesi gibi hukuki güvenlik ilkesine tamamen aykırı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Kişinin hak ve borçlarının bulunduğu bankalar tespit edilip e-haciz uygulaması o hesaplara karşı yapılmalıdır. Borç miktarı kadar haciz uygulamasına gidilmelidir. Borç miktarından fazla yapılan hacizler gecikmeksizin kaldırılmalıdır. Aksi halde idarenin sorumluluğuna gidilebilecektir. Tam yargı davaları ile idare tazminata dahi mahkum ettirilebilecektir.

AATUHK'un 79/2. maddesinde yapılan değişiklikle "Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri; amme borçlusunun hak ve

---

oluşturmaktadır. Ancak uygulamada bu gibi durumlarla da karşılaşılabilir. Bkz: KOCABEYOĞLU, s. 4.

²³ Tahsilat Genel Tebliği Seri: A sıra no: 1'de de şu şekilde ifade yer almaktadır: "Bu itibarla, amme alacağını süresi içerisinde ödemediği için aynı Kanunun 55 inci maddesi gereğince kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlunun 7 gün içerisinde borcunu ödememesi veya mal bildiriminde bulunmaması halinde, hakkında bir taraftan 60 ıncı maddeye göre işlem yapılmakla beraber diğer taraftan da tahsil dairesince tespit edilecek olan malların 62 nci maddeye göre haczedilerek 84 üncü ve müteakip maddelerde açıklandığı şekilde paraya çevrilmesi ve bu suretle amme alacağının tahsilinin sağlanması gerekir".

alacaklarının *bulunabileceği* bankaların şubelerine... tebliğ edilebilir” ibaresine yer verilerek, haciz bildirimlerinin hak ve alacakların bulunabileceği banka şubelerine malvarlığı tespit edilmeden de tebliğ edilebileceğinin hükme bağlandığı doktrinde belirtilmektedir. Ayrıca, haciz bildirisi tebliğ edilen üçüncü şahsın 7 gün içinde borcu olmadığı, malın yedinde bulunmadığı gibi iddialarını alacaklı tahsil dairesine yazılı olarak bildirebileceği vurgulanarak, kamu alacağını etkin bir şekilde takip etmenin gereği olarak, herhangi bir tespite dayanmadan da, bankalara haciz bildirisi tebliğ edilebileceği ileri sürülmektedir²⁴. Burada idareye takdir yetkisi tanınmıştır. Ancak idare takdir yetkisini hukuk kuralları çerçevesinde, vergi hukukuna hakim olan ilkelere uygun bir şekilde kullanmalıdır²⁵. Yukarıda değinilen Danıştay kararında da belirtildiği üzere, haciz bildirimlerinin herhangi bir araştırma yapmadan, kişinin borç miktarını belirtmeden, kamu borçlusunun hak ve alacağının bulunabileceği banka şubelerine tebliğ edilmesi hukuka aykırılık oluşturacaktır. Aksi halde borçtan fazla miktarın haczedilmesi gibi hukuki güvenliği zedeleyici durumlarla karşılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda ise, borç miktarından fazla yapılan hacizlerin derhal kaldırılması gerekmektedir. Dolayısıyla hiçbir araştırmaya dayanmayan e-haciz uygulamalarında, idarenin takdir yetkisinin hukuka aykırı kullanıldığından da bahsetmek mümkün olacaktır.

Ayrıca AATUHK’un 62. maddesinde de, borçlunun, mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü şahıslar elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından, amme alacağına yetecek miktarının tahsil dairesince haczolunacağı belirtilmiştir. İkinci fıkrada ise Maliye Bakanlığının kamu alacaklarının takibinde haczolunacak malların tespiti amacıyla yapılacak mal varlığı araştırmasının şekli, alanı ve kapsamı ile araştırma yapılacak kamu alacaklarının türü ve tutarını belirlemeye yetkili olduğu hükme bağlanmıştır. Seri A, 1 sıra numaralı Tahsilat Genel Tebliğinde de kamu alacağını tahsil etmek amacıyla tatbik edilecek hacizlerde, alacak tutarından daha fazla değerde haciz yapılmaması ve borçlunun haczi kabil mal varlığının haczinde daha kolay paraya çevrilme olasılığı

---

²⁴ Bkz: KOCABEYOĞLU, s. 4.

²⁵ ÜSTÜN Ümit Süleyman, Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi, Ankara 2007, s. 51-54.

bulunan malların haczine öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Alacak tutarından fazla değerde yapılan hacizlerin ise doğal olarak kaldırılacağı vurgulanmıştır. Ayrıca son fıkrada yer alan “Tahsil dairesi, alacaklı amme idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle mükelleftir”, hükmü de dikkate alındığında e-hacizlerde idarenin mutlaka araştırma yapması gerektiği ve kamu alacağından fazla tutarlara bloke konmaması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Aksi yöndeki uygulamalar açıkça hukuka aykırılık teşkil edecektir.

E-haciz işleminin, haciz bildirisinin tebliğ edildiği tarih itibariyle olması gerektiği, fakat hesaplara konan blokaj nedeniyle süreklilik arz eden mahiyette olduğu doktrinde belirtilmekte ve bu durum eleştirilmektedir²⁶. Haczin sürekli olması halinde ise, mükellefin hesabında haciz tarihinde para olmasa dahi, sonradan hesaba para yatması halinde, bu yatan miktarlar da haczedilmektedir. Gerçekten de seri A, 1 sıra numaralı Tahsilat Genel Tebliğinde, bankalara tebliğ edilecek haciz bildirimlerinin, kamu borçlusunun tebliğ tarihinde muhatap banka nezdinde mevcut olan varlıklarını kavrayacağı belirtilmiştir. Genel Tebliğde ayrıca, haczedilecek maaş, ücret, kira, istihkak alacakları gibi süreklilik arz eden alacak borç ilişkisi bulunması halinde ileriye matuf haciz yapılması gerektiği tabiidir denilmek suretiyle, sadece belirtilen durumlarda ileriye yönelik haciz yapılacağı vurgulanmıştır. Söz konusu durumlarda da yapılacak e-hacizlerin, AATUHK’un hacizle ilgili kurallarına uygun olarak yapılması gerekmektedir. Bunlar dışındaki e-hacizlerin ise süresiz nitelikte olması gerekir. Borç miktarı kadar haciz yapıldıktan sonra hesaplardaki bloke derhal kaldırılmalıdır.

²⁶ KOCABEYOĞLU, s. 4; KIZILOT, agm; KAYNAK, s. 2; ACAR Mustafa Gürhan/YİĞİT Hasan, “Vergi Borcunun Tahsiline Yönelik Amme İdaresince Yapılan Banka Hacizleri”, Vergi Dünyası, S. 320, Nisan 2008, <http://www.vergidunyasi.com.tr>, s. 4.

III. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA MÜLKİYET HAKKININ KORUNMASI VE E-HACİZ UYGULAMASININ BU KAPSAMDA DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Olarak

İnsanlık tarihinden başlangıcından bu yana insanların en hassas oldukları konuların başında önce can güvenliği, daha sonra da mal güvenliği olarak ifade edilebilecek olan mülkiyet hakkı gelmektedir. Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü gibi bir takım ilkelerin temelinde de mülkiyet hakkı bulunmaktadır. Vergiler aracılığıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahaleler halk hareketlerinin çıkış noktası olmuştur. Öyle ki İngiltere’de mutlak monarşinin yetkilerinin sınırlandırılmasına yönelik mücadelelerin hareket noktasının temelinde, vergilendirme yoluyla bireylerin mülkiyet hakkına kralın keyfi müdahalesi gelmektedir. Yine Amerikan kolonilerinin bağımsızlığını kazanmasında, temsilsiz vergi olmaz ilkesinin etkin bir rol oynadığını görülmektedir²⁷. Dolayısıyla vergi sosyal ve hukuki bir olgu olarak her zaman demokrasi ile iç içe olmuştur²⁸.

Mülkiyet hakkı temel insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Anayasamızın temel haklar ve ödevlere ilişkin ikinci bölümde 35. maddede düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS) eklenen ve mülkiyet hakkını da kapsayan 1 numaralı protokol; Paris’te 20 Mart 1952’de imzalanarak, 18 Mart 1954’te yürürlüğe girmiştir. Bu protokol ile sözleşmeye, mülkiyet, eğitim ve öğrenim, serbest seçim yapma hakları eklenmiştir. Türkiye tarafından da 1954’de onaylanmıştır.

1 numaralı protokolde mülkiyet hakkıyla ilgili olarak şu hükme yer verilmektedir:

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu

---

²⁷ ÖNCEL/KUMRULU/ÇAĞAN, s. 2, 7; NAZALI Ersin/DEMİRCİ Mete, “Mülkiyet Hakkı ve Vergilendirme”, Vergi Dünyası, Yıl 28, S. 334, Haziran 2009, s. 83.

²⁸ GREGGİ, Marco, Can Economic Integration be Democratic? The Case of Taxes, 2008, papers.ssm.com/sol3/Delivery.

yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez”²⁹.

Kamu alacağını tahsil amacıyla yapılan düzenlemelerin mülkiyet hakkının ihlali niteliğinde olup olmadığını ortaya koyabilmek için öncelikle mülkiyet kavramı üzerinde durmak gerekmektedir.

Mülkiyet, kişiye bir şey üzerinde tasarruf etme ve o şeye egemen olma hakkı veren bir olgu olup kişi o şey üzerinde her türlü maddi ve hukuki tasarrufta bulunabilmektedir³⁰.

İlgili maddenin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle mülkiyet hakkının konusu olan mal kavramının irdelenmesi gerekmektedir. “Mal ve mülk kavramı iç hukuktaki resmi tanımdan bağımsız olarak özerk bir anlama sahiptir. Mal ve mülk kavramının Mahkeme kararlarında çok geniş yorumlandığı iddia edilmektedir, zira bu hak sadece mülkiyet hakkını içine almamakta ayrıca hisseler, patentler, tahkim kararları, emeklilik maaşı hakkı, kira hakları gibi bütün maddi hakları kapsamaktadır. Ve hatta bu haklar bir mesleği icra etmekten de kaynaklanıyor olabilmektedir”³¹. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları çerçevesinde mülk kavramı özerk bir anlama sahiptir. Fiziki malların mülkiyeti ile sınırlı değildir³². Bu çerçevede bir hak veya

²⁹ Hükümün Türkçe metni için bkz: TC. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Bilgi Bankası, <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek1.htm>.

³⁰ SARAÇ Osman, “Kamu Yararı Kavramı”, <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar>, ET. 29.05.2010.

³¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Mülkiyet Hakkı, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları Dizisi No: 10, Çeviren: ÇINAR Özgür Heval/KAYA Abdulcelil, Belçika 2007, s.5, <http://www.humanrights.coe.int>, ET. 11.09.2010.

³² CARSS-FRISK Monica, “Mülkiyet Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 No’lu Protokolünün 1. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Klavuz”, İnsan Hakları El Kitapları No: 4, paragraf no (p.no.) 131,

menfaatin AIHS doğrultusunda mal ve mülk sayılabilmesi için her şeyden önce ekonomik bir değere sahip olması ve hesaplanabilir parasal bir değerle ifade edilebilmesi gereklidir³³. Örneğin kamulaştırma bedelinin geç ödenmesi sonucu ilgililerin enflasyon nedeniyle uğramış oldukları zarar, mülkiyetin dokunulmazlığını ihlal eder³⁴.

B. Mülkiyet Hakkına Müdahalenin Sınırları ve E-Haciz Uygulamasının Bu Sınırlar Çerçevesinde İncelenmesi

1 numaralı protokolün 1. maddesinde mülkiyet hakkı düzenlenmiştir. Söz konusu maddede mülkiyet hakkına getirilen koruma ile önce genel ilke konulmakta yani, tanınan hak belirtilmekte sonra da genel kurala getirilmesi muhtemel istisnalar, bunların meşruluk şartları ile birlikte belirtilmektedir³⁵. Bu durumda mülkiyet hakkı tamamen dokunulmaz bir hak olmayıp, devlet mülkiyetin kamu yararına uygun olarak düzenlemek veya vergi ve buna benzer katkıların ödenmesini sağlamak için genel ilkeden ayrılabilir ve mülkiyet hakkına müdahalede bulunabilecektir. Özellikle, kamu otoriteleri mülkiyetin kullanımını vergilerin, diğer harçların veya ceza ödemelerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla kontrol edebilir. Söz konusu madde bir bütün olarak yalnız mülkiyet hakkına müdahalelere karşı koruma sağlamakla kalmaz aynı zamanda bu hakkı oluşturan çeşitli unsurlara münferit olarak yapılabilecek müdahalelere karşı da teminat içerir³⁶

---

http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/kitaplar/AIHS_P1M1_Mulkiyet.pdf, ET. 11.09.2010.

³³ GÖZLÜGÖL Said Vakkas, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuzda Etkisi, Ankara, 2002, s.228; BAL Süleyman, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Mülkiyet Hakkının Korunması”, <http://www.algul.av.tr/hukukibilgiler/DOKTR%C4%B0NDEN%20%20ALINTILAR/A%C4%B0HM%20Kapsam%C4%B1nda%20M%C3%BClkiyet%20%20Hakk%C4%B1n%C4%B1n%20Korunmas%C4%B1.doc>, s. 2, ET. 11.09.2010.

³⁴ BAL, s. 4.

³⁵ GÖLCÜKLÜ Feyyaz/GÖZÜBÜYÜK Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, Ankara 2002, s. 419.

³⁶ ÇINAR/KAYA, s. 5.

1 numaralı protokolün 1. maddesi üç farklı kuralı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kurallar AİHM tarafından ilk defa Sporrong ve Lönnroth kararında ortaya konmuştur³⁷. Bu kurallar şu şekilde belirtilebilir: **a)** Maddenin ilk fıkrasının ilk cümlesinde belirtilen kural, genel nitelik taşımaktadır ve mülkiyet dokunulmazlığına saygı gösterilmesi ilkesini ortaya koymaktadır. Mal ve mülkün dokunulmazlığı ilkesi olarak adlandırılabilir. **b)** İlk fıkranın ikinci cümlesinde vurgulanan ikinci kural ise, belirli şartlara bağlı olarak mal ve mülkten yoksun bırakılmayı ifade eder. **c)** Üçüncü kural ise, maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere, devletlerin kamu yararına uygun olmak ve kanuna dayanmak şartıyla mülkiyetin kullanımını kontrol etme hakkına sahip olduğunu kabul eder³⁸.

Vergilendirme, bireyin mülkiyet hakkına devletin müdahalesi olup, içeriğini toplum yararı oluşturmaktadır³⁹. Her devletin vergilendirme yetkisine sahip olduğu hususu tartışmasız bir gerçektir. Ancak bu yetki sınırsız olup olmadığı ve bu yetkiye dayanılarak mülkiyet hakkına hangi temeller çerçevesinde ve ne ölçüde müdahale edilebileceği sorusu, birçok tartışmayı beraberinde getirmektedir. 1 numaralı

³⁷ AİHM., 23.09.1982 T., İsveç'e karşı **SPORRONG VE LÖNNROTH** kararı, Çeviren: DOĞRU Osman, <http://ihami.anadolu.edu.tr>, ET. 11.09.2010.

³⁸ Bkz: CARSS-FRISK, p.no. 11; ÇINAR/KAYA, s. 10-11; BAL, s. 5-9; “..... Bu madde üç ayrı kuralı kapsamaktadır. Genel nitelikte olan birinci kural, mülkiyetten barışçıl bir biçimde yararlanma hakkını beyan etmektedir; bu kural birinci fıkranın birinci cümlesinde yer almaktadır. İkinci kural, mülkiyetten yoksun bırakmayı içermekte ve bunu belirli koşullara bağlamaktadır; bu kural, aynı fıkranın ikinci cümlesinde yer almaktadır. Üçüncü kural Devletlerin, başka şeylerle birlikte, genel yarara uygun gördükleri yasaları çıkarmak suretiyle bu amaca uygun olarak mülkiyetin kullanılmasını kontrol etme hakkına sahip olduğunu tanımaktadır; bu kural ikinci fıkrada yer almaktadır....”, **SPORRONG VE LÖNNROTH** kararı, <http://ihami.anadolu.edu.tr>, ET. 11.09.2010.

³⁹ YALTI Billur, Vergi Yükümlüsünün Hakları, İstanbul, 2006, s.43.

protokolün ilk maddesi incelendiğinde, mülkiyet hakkına müdahalenin meşru olabilmesi için üç şartın varlığının arandığı ortaya çıkmaktadır⁴⁰:

Birinci şart, müdahalenin kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olmasıdır. Diğer bir ifade ile müdahalenin kamu yararı doğrultusunda meşru bir amaca hizmet etmesi gerekmektedir. *İkinci şart*, müdahalenin kanun ile öngörülen şartlara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olmasıdır. Kısaca, mülkten mahrum bırakma, kanun tarafından belirlenen esaslara dayanmalıdır. *Üçüncü şart* ise, amaca ulaşmak için başvurulmuş araç ile güdülen amaç arasında makul bir oran ve adil denge olmasıdır.

1. Müdahalenin Kamu Yararını Gerçekleştirmeye Yönelik Olması

Kamu yararı, toplum refahı, ortak iyilik, genel yarar gibi birçok kavramla ilişkili olup; bu kavramların ortak noktası, tümünün 'bireysel çıkar'dan farklı, onun üstünde veya dışında bir yarar/çıkarı ifade etmesidir. Dolayısıyla gerçek ayırım, kamu yararı ile toplum yararı arasında değil kamu yararı ile bireysel çıkar arasındadır⁴¹. Mücadele alanı devlet ve birey arasında görünse de aslında bu mücadele daha çok genel yarar ve özel yarar arasındaki bir mücadeledir⁴².

Mülkiyetten yoksun bırakma kuralındaki "kamu yararı" testi, mülkiyetin sadece genel olarak toplumun yararı için, kamusal bir amaçla elden alınması halinde yerine getirilmiş olur⁴³. Sözleşme organları kamu

---

⁴⁰ "1 No'lu Protokolün 1. maddesinin üç kuralından birine göre, mülke müdahale olduğunun tespit edilmesinden sonraki adım, devletin bu müdahaleyi haklı gösterip gösteremeyeceğidir. Eğer bu gösterilebilirse (ispat yükü devlete aittir), o halde, protokolün 1. maddesi ihlal edilmiş sayılamaz". Bkz: CARSS-FRISK, p.no. 14-18; BAL, s. 9-19.

⁴¹ AKILLIOĞLU, Tekin, "İnsan Hakları Kavramı Üzerine Düşünceler", İHİD, Lütfi Duran'a Armağan, S. 1-3, 1988, s. 13-14; SARAÇ, agm.

⁴² NAZALI/DEMİRCİ, s. 83.

⁴³ AİHM., 21.02.1986 T., Birleşik Krallık'a karşı **JAMES ve Diğerleri** kararı, Çeviren: DOĞRU Osman, <http://ihami.anadolu.edu.tr>, ET. 19.08.2010; "Mülke yapılan herhangi bir müdahalenin meşru bir kamu çıkarına (veya genel çikara) hizmet etme şartını yerine getirmesi gereklidir". CARSS-FRISK, p.no. 89.

yararı kavramına geniş bir anlam vermekte ve bunun değerlendirilmesinde ulusal mercilere geniş bir takdir hakkı tanımaktadır⁴⁴. Mahkeme, kanun koyucunun yargısı açıkça makul bir temelden yoksun olmadıkça, toplum yararının ne olduğu konusunda kanun koyucunun yargısına saygı gösterir⁴⁵.

Komisyon özellikle vergi kanunları nedeniyle yapılan şikâyetlerde ekonomik ve mali reformlar çerçevesinde ülkenin sağlam bir ekonomik temele ulaşma amacı nedeniyle yapılan vergi uygulamalarını kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik bulmuştur⁴⁶. Devletlerin, vergilerin tahsilini teminat altına almaktaki yetkisi, 1 numaralı protokol kapsamında geniş tutulmuştur⁴⁷. Sonuç olarak kanun koyucu kamu

⁴⁴ "...Ulusal makamlar, kendi toplumları ve onun ihtiyaçları hakkında doğrudan bilgiye sahip oldukları için, neyin "kamu yararına" olduğuna hükmederken, kural olarak bir uluslararası yargıca göre daha iyi konumdadırlar. Bu nedenle, Sözleşme tarafından kurulan koruma sistemine göre, mülkiyetten yoksun bırakma tedbirini gerektirecek kamuyu ilgilendiren bir sorunun varlığını ve çözüm yollarını takdir etmek, öncelikle ulusal makamların işidir ...", **JAMES ve Diğerleri** kararı, <http://ihami.anadolu.edu.tr/>, ET. 19.08.2010.

⁴⁵ AİHM., 19.12.1989 T., Avusturya'ya karşı, **MELLACHER ve Diğerleri** kararı, Çeviren: BOYAR Oya, <http://ihami.anadolu.edu.tr/>, ET. 19.08.2010; "Toplumlarını ve ihtiyaçlarını doğrudan bilmeleri sebebiyle ulusal merciler neyin "kamu yararına" olduğunu uluslar arası bir hakime göre daha iyi belirleme imkanına sahiplerdir. Bu nedenle, AİHS ile oluşturulan koruma sistemi içinde mülkten mahrum bırakma önlemlerini haklı kılacak bir kamu meselesinin varlığı ve alınacak önlemler konusunda ilk değerlendirmeyi ulusal merciler yapmaktadırlar". CARSS-FRISK, p.no. 94.

⁴⁶ ÜNAL Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri, Ankara 2001, s.320.

⁴⁷ "AİHM ilgili bütün tarafların, devletlerin "keyfi el koyma" anlamına gelmediği sürece, uygun gördükleri bütün mali yasaları yürürlüğe koyma özgürlüğüne sahip olduğunu kabul ettiğini ifade etmiştir. AİHM, kanun vergi yetkililerine, vergi mükellefine ait mekanda buldukları vergi mükellefine değil üçüncü bir tarafa ait mallara el koyma iznini verse de, bu durumda bir "keyfi el koyma" durumu bulunmadığının altını çizmiştir. AİHM bazı hukuk sistemlerinde buna izin verildiği gerçeğinden destek almıştır", CARSS-FRISK, p.no. 128, 133.

yararına uygun olarak, vergilendirmenin mümkün olduğu kadar verimli olmasını vergi alacaklarının en kısa ve verimli bir şekilde tahsil edilmesini garanti altına almak için mülkiyet hakkına müdahalede bulunabilecektir⁴⁸.

Kamu yararını belirleme konusunda devletlere geniş takdir yetkisi tanındığını, kanun koyucunun bu takdir yetkisine dayanarak gerekli düzenlemeleri yapabileceğine yönelik, AİHM'in önemli bir kararı bulunmaktadır. Bir Alman firması olan Gasus, Atlas isimli bir Hollanda firmasına mülkiyeti muhafaza şartı ile bir beton karıştırıcı makinesi satmıştır. Daha sonra Atlas, mali sıkıntıya düşmüş ve ödenmemiş vergi borçları sebebiyle beton karıştırıcı Hollanda vergi idaresi tarafından haczedilmiştir. Gasus'un beton karıştırıcıyı geri almak için Hollanda mahkemelerinde yaptığı hukuki girişimlerden herhangi bir sonuç alınmamış ve konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine intikal ettirilmiştir. Mahkeme yaptığı değerlendirmede, yapılan haczi vergi tahsil yöntemi olarak değerlendirmiş ve Hollanda'daki kanuni düzenlemenin kamu yararına uygun olduğuna hükmetmiştir. “(Hollanda'daki)1845 sayılı yasanın 16/3.maddesi, vergi idaresine vergi alacağını fiilen borçlunun zilyetliğinde olmasına rağmen hukuki olarak bir başkasına ait olan mallardan tahsil etme yetkisi vermektedir. Bu durum, vergi idaresini malların gerçekten vergi borçlusunun mülkiyeti altında bulunup bulunmadığını araştırmaktan kurtarmaktadır”⁴⁹. Hükümün konuluş amacı, vergi borçlarının tahsilini kolaylaştırmaktır. Bu amaç başlı başına kamu yararındır⁵⁰.

E-Haciz uygulamasının, özellikle ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum düşünüldüğünde, vergi borçlarının tahsilini kolaylaştıracak olması, bu uygulamada kamu yararının varlığının önemli bir göstergesidir. Bununla birlikte e-devlet'in tamamen devreye

---

⁴⁸ YALTI SOYDAN Billur, Mülkiyet Hakkı Versus Vergilendirme Yetkisi: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine Göre Mülkiyet Hakkına Müdahalenin Sınırı, Vergi Dünyası, Sayı 227, Temmuz 2000, s. 106.

⁴⁹ Bkz: YALTI SOYDAN, s. 105, BAL, s. 16; CARSS-FRISK, p.no. 81, Kararın İngilizce tam metni için bkz: AİHM., 23.02.1995 T., Hollanda'ya karşı, **GASUS DOSIER und FORDERTECHNIK** kararı, http://www.menschenrechte.ac.at/orig/95_2/Gasus.pdf.

⁵⁰ YALTI SOYDAN, s. 105.

girmesiyle birçok kırtasiye ve bürokratik işlem ortadan kalkacak, kamu kurumlarının işleri büyük ölçüde kolaylaşacaktır. Ayrıca devletin diğer birimleri ile on-line bağlantıya geçilmesi denetim mekanizmalarının daha etkin hale gelmesini sağlayacaktır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda uygulamanın kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olduğunu rahatlıkla söylenebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin de kamu yararının neleri kapsadığı konusunda yorumdan kaçınıp devletlere bu konuda geniş takdir yetkisi tanımış olması⁵¹, kanun koyucunun kamu yararı nitelendirmesine bağlı kalınması gerektiğini göstermektedir. Kanun koyucu kamu yararı doğrultusunda gerekli kanunî düzenlemeleri yapabilecektir. Dolayısıyla e-haciz uygulamasında kamu yararının varlığını doğrudan kabul etmek gerekecektir.

Ancak kamunun menfaatinin varlığı yeterli olmayıp, toplumun talepleri ile kamunun yararı ve bireylerin temel haklarının korunmasının gerekliliği arasında adil bir denge kurulmalıdır⁵².

2. Kanuna ve Uluslararası Hukukun Genel İlkelerine Uygunluk

Bu şart, hukukî kesinlik veya kanunîlik olarak da adlandırılmaktadır⁵³. Buna göre mülkiyet hakkına müdahale uluslar arası hukukun genel ilkelerine uygun olacak ve ancak kanun ile yapılacaktır. Kanun deyimi, Sözleşme organlarınca özerk bir biçimde yorumlanıp bu kavrama geniş bir anlam yüklenmekte ve her türlü düzenleyici işlem kanun olarak kabul görmektedir⁵⁴. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi “Kruslin” kararında kanun kavramının şekli bir içerik taşımadığını, kararname ya da yazılı olmayan bir takım kuralların da kanun kavramı içinde yer aldığını belirterek bu kavrama maddi bir anlam yüklemiştir⁵⁵.

⁵¹ BAL, s. 15.

⁵² CARSS-FRISK, p. no. 16.

⁵³ CARSS-FRISK, p.no. 18, 149; BAL, s. 18.

⁵⁴ TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SANCAKTAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2004, s. 530.

⁵⁵ Fransa'ya karşı, **KRUSLIN** kararı, 24.04.1990, app. 11801/85, www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC+database.

Kanun çerçevesinin çok geniş tutulması, vergi idaresinin düzenleyici işlemleriyle de mülkiyet hakkına müdahale edilebileceğini göstermektedir. Bu çerçevede vergi dairesi müdürü, kendisine genel tebliğle dahi verilecek bir yetki ile mükelleflerin banka ve ileride tapu, trafik sicil ve borsa kayıtlarına sanal ortamda ulaşabilecek; borcunu ödemeyenlerin hesabına da elektronik ortamda el koyabilecektir.

Bununla birlikte AİHS çerçevesinde kanun olarak nitelendirilebilecek düzenlemenin öngörülebilir ve ulaşılabilir olması gerekmektedir⁵⁶. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi “Spacek sro” davasında, vergilendirme ile ilgili düzenlemenin mükellefler açısından ulaşılabilir ve öngörülebilir olmadığı gerekçesiyle başvurulmuştur⁵⁷. Kanun, bireye keyfi müdahalelere karşı uygun bir korunma imkanı vermek üzere, kamu otoritesine verilen yetkinin kapsam ve kullanma koşullarını yeterli açıklıkta belirlemelidir⁵⁸. Takdir yetkisi veren bir kanunun o yetkinin sınırlarını da belirlemesi gereklidir. Vergi idaresi de kendisine tanınan takdir yetkisini kullanırken, yetki veren kanunun

---

⁵⁶ “Hukuki kesinlik kuralına göre, “hukuk” kavramının temel şartlarını yerine getiren yeterince erişilebilir ve kesinlik içeren iç hukuk hükümlerinin bulunması ve bunlara uyum gereklidir. Bir başka deyişle, “kanun tarafından belirlenen koşullara tabi olma” ifadesi sadece iç hukukla kısıtlı değildir. AİHS, iç hukukun da “hukukun” temel ilkesine uyması gerektiğini vurgulamaktadır. Burada adil ve doğru bir prosedürün uygulanması esastır, söz konusu önlem doğru merciden kaynaklanmalı ve bu merci tarafından uygulanmalı, keyfi olmamalıdır”. CARSS-FRISK, p. no. 19.

⁵⁷ AFANASSİEV, Andrei, Human Rights and Taxation in Europe: What is New?, Eastern European Human Rights Law Journal, Vol 1, No 1, s.3; Ayrıntılı bilgi için bkz: YALTI SOYDAN, s. 103 vd.

⁵⁸ “Hukuki kesinlik ilkesinin yerine getirilmesi için, devlet (ya da kamu mercii), “hukuk” kavramının temel şartlarını yerine getiren, yeterince erişilebilir olan ve kesinlik taşıyan ulusal yasal hükümlere uygun hareket etmelidir. Bu sadece söz konusu müdahalenin ulusal yasada belli bir hükme uygun olması gerektiği anlamına gelmez, aynı zamanda adil ve uygun bir usul uygulanmış olması, ilgili önlemin uygun bir merciden kaynaklanması, uygun merci tarafından uygulanması ve keyfi olmaması gereklidir”. CARSS-FRISK, p. no. 157.

çizdiği sınırlara uygun davranmak zorundadır⁵⁹. İdare de yaptığı düzenlemelerde kamu yararına uygun davranmak zorundadır. Diğer bir ifadeyle, idare mülkiyet hakkına müdahale içeren düzenlemelerinde, kanun sınırları içinde kalmasının yanı sıra kamu yararını gerçekleştirmeyi de hedeflemiş olmalıdır. Danıştay da idarenin takdir yetkisinin kamu yararı ile sınırlı olduğu vurgulamaktadır⁶⁰.

E-Haciz uygulamasında vergi dairesi müdürüne verilen yetkinin sınırlarını çok iyi belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü borç miktarı ile sınırlı olmaksızın mükelleflerin tüm mal varlığı bilgilerine girilecek, haciz uygulaması sırasında da mükelleflerin menfaat ihlali söz konusu olabilecektir ve daha da önemlisi bu süreçte özel hayatın gizliliğinin ihlali gündeme gelebilecektir. Bununla birlikte e-haciz de mükelleflere vergi dairesinin e-imzasını taşıyan maillerle bildirimde bulunulması, mükellefler açısından öngörülebilirlik şartının yerine getirilmesini sağlayacaktır.

3. Makûl Oran ve Adil Denge İlkesi

Mülkiyet hakkına yapılacak müdahalede diğer şartların yanı sıra, toplumun genel yararı ile bireyin temel haklarının korunması arasında adil bir dengenin de gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kullanılan araçlar ile hedeflenen amaç arasında makûl bir orantılılık ilişkisi bulunmalıdır⁶¹.

⁵⁹ ÜSTÜN, s. 53 vd; “Maliye Bakanlığının, anılan taşıtların net ağırlıklarını belirlemede tamamen serbest olmadığı, (Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun eski 2/12. maddesinde) gösterilen verilerle bağlı olduğu açık bulunmaktadır”. D.7.d., 12.3.1998 gün ve E. 1997/3872, K. 1998/998, DD, S. 97, s. 498.

⁶⁰ “İdarenin takdir yetkisi mutlak ve keyfi olmayıp kamu yararı amacına ve hizmetin gereklerine uygun olarak (kullanılmalıdır). D.10.d., 7.5.1987 gün ve E. 1986/1870, K. 1987/967, DD, S. 68-69, s. 672; D.5.d., 12.2.1991 gün ve E. 1988/3400, K. 1991/178, DD, S. 82-83, s. 384.

⁶¹ “AİHM toplumun genel çıkarlarının gerekleri ile bireyin temel haklarının korunması gereği arasında adil bir dengenin korunup korunmadığını belirlemek zorundadır... Bu denge arayışı AİHSnin tamamında esastır ve aynı zamanda [1 No’lu Protokolün] 1. maddesinin yapısında da görülmektedir”. AİHM 23.09.1982 T., İsveç’e karşı **SPORRONG VE LÖNNROTH** kararı, AİHM 21.02.1986 T., Birleşik Krallık’a karşı **JAMES ve Diğerleri** kararı, Bkz: CARSS-FRISK, p. no. 16.

Bu adil denge, toplumun genel menfaatinin doğurduğu taleplerle bireyin temel haklarının korunması arasında olmalıdır⁶². Bununla birlikte müdahalenin demokratik toplumun ihtiyaçları ile de orantılı olması gerekmektedir⁶³. Sözleşme organlarına göre mülkiyete müdahalede bulunulduğunda birey, olağandışı ve aşırı yük altına sokulduğundan bu denge bozulmuş sayılacaktır⁶⁴.

Mahkemenin mülkiyet hakkına, ilişkin inceleme sistematığına bakıldığında şu sorulara yanıt arandığı görülmektedir⁶⁵: Vergilendirme yoluyla müdahale meşru bir temele dayanmakta mıdır? Toplumun genel yararı ile bireyin temel haklarını korunması için gerekli olan ihtiyaçlar arasında adil denge gözetilmiş midir? Araç ile amaç arasında orantılılık var mıdır⁶⁶? Müdahale nedeniyle birey aşırı bir yük altında kalmakta mıdır?

---

⁶² Hollanda'ya karşı, **GASUS DOSIER und FÖRDERTECHNIK** kararı.

⁶³ LEE Natalie, The Effect of the Human Rights Act 1998 on Taxation Policy and Administration, eJournal of Tax Research, Yıl 2004, Cilt 2, S. 2, s. 155 vd, http://www.atax.unsw.edu.au/ejtr/content/issues/previous/full_edition_v2n2.pdf

⁶⁴ TEZCAN/ERDEM/SANCAKTAR, s. 530; “Bu şekilde birleştirildiğinde alınan iki dizi önlem mülkiyet hakkının korunması ve genel çıkarların gerekleri arasında bulunması gereken adil dengeyi bozan bir durum yaratmıştır: Sporrong Mülkü ve Bayan Lönnroth ancak sürelerde azaltım isteme ve tazminat talebinde bulunma imkanları yoluyla meşru sayılabilecek münferit ve aşırı bir yük altına girmişlerdir. Ancak söz konusu dönemde İsveç Kanunları bu iki seçeneğe ve hali hazırda da ikinciye imkan tanımamaktadır”. AİHM 23.09.1982 T., İsveç'e karşı **SPORRONG VE LÖNNROTH** kararı, CARSS-FRISK, p. no. 16; “Dolayısıyla mülke yapılan herhangi bir müdahalenin, mülkiyet hakkının korunması ve genel çıkarların gerekleri arasında adil bir denge sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gereklidir. Münferit mülk sahibinin “münferit ve aşırı bir yük” üstlenmesi halinde bu adil denge korunmuş olmayacaktır”. CARSS-FRISK, p. no. 17.

⁶⁵ YALTI, s. 51.

⁶⁶ “Buna göre, toplumun genel çıkarları ve bireyin temel haklarının korunması gereği arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığı, ...ancak söz konusu müdahalenin hukuksallık şartını yerine getirdiği ve keyfi olmadığı belirlendikten sonra geçerli olur”. CARSS-FRISK, p. no. 155.

Devletlerin, vergilerin tahsilini güvence altına almaktaki yetkisi geniş tutulmuştur. Ancak alınacak vergilendirme önlemlerinde orantısallık ilkesine uyulmak zorundadır⁶⁷. Ancak Gasus davasında AİHM, Gasus'un mülkiyeti muhafaza kaydı ile sattığı mala Hollanda Vergi İdaresince el konulmasını durumunu orantılılık ilkesine aykırı bulmamıştır⁶⁸. AİHM her ne kadar vergi ile ilgili düzenlemelerde de adil dengenin bulunup bulunmadığını göz önünde bulunduruyorsa da, devletlerin vergilendirme alanında çok geniş takdir yetkisine sahip olduklarını vurgulamaktadır⁶⁹. Devletlerin vergiyi tahsil amacıyla yaptığı düzenlemelerin mükellefleri aşırı yük altına soktuğu durumlarda, adil denge ve makûl oranın bulunmadığı kabul edilecek ve söz konusu müdahaleler mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirilecektir.

IV. SONUÇ

Günümüzde teknolojinin gelişmesine paralel olarak bir çok alanda e-devlet uygulamaları hayatımıza girmiş bulunmaktadır ve gün geçtikçe bu uygulamaların kapsamı da genişlemektedir. Bu uygulamalarla beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. E-devlet uygulamaları, hukukla birlikte hayata geçirilebilmekte ve hukukla birlikte yürütülebilmektedir⁷⁰. Bu uygulamaları hukuktan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla e-devletle ilgili yapılan düzenlemelerin mutlaka hukuka dayandırılması ve uygulamaların da hukuka uygun olması gerekmektedir. Sorunların asgariye indirilmesi ancak bu sayede mümkün olabilecektir. Bu durum aynı zamanda hukukî güvenliğin sağlanmasında da büyük rol oynamaktadır.

E-devlet uygulamalarının en önemlilerinden birisi olan e-haciz aslında, niteliği itibarıyla tam bir hacizdir. Sadece sürecin hızlı işleyebilmesi için elektronik ortamda tebligat yapılması imkanı tanınmaktadır. Bu bakımdan e-hacizle ilgili olarak yapılacak uygulamanın mutlaka hukuka uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Haczin çabuk neticelendirilmesi, sürecin hızlı

⁶⁷ CARSS-FRISK, p. no. 128.

⁶⁸ Bkz: YALTI SOYDAN, s. 107; BAL, S. 17.

⁶⁹ CARSS-FRISK, p. no. 136.

⁷⁰ SÖYLER, s. 152.

tamamlanması uğruna, hukuk devletinin gereklerine aykırı düşen uygulamalara girişilmemelidir.

E-haciz ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunlar incelendiğinde, bu sorunların aslında hukuka aykırı uygulamadan kaynaklandığı görülmektedir. Öncelikle borç kesinleşmeli, daha sonra tebligat yapıp e-haciz uygulamasına geçilmelidir. Ödeme emri tebliğ edilmeden e-haciz uygulamasına girişilmesi mümkün değildir. Hatta ödeme emrinde, borç ödenmediği takdirde e-hacze başvurulacağı belirtilmesi hukuki güvenlik bakımından daha uygun olacaktır.

İdare üzerine düşen araştırma görevini yerine getirmeli ve mükellefin hesaplarının tamamına değil, alacağı yetecek miktardaki hesaba e-haciz uygulanmalıdır. İdare, araştırma görevini ihmal etmemelidir. Hukuk devletinin gereklerinden biri hukuki güvenlik ilkesidir. Hiçbir araştırma yapılmadan borç miktarını kat kat aşacak şekilde hesapların tamamına el konulması hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. E-haczin temel özelliğinin süreci hızlandırmak olduğu, idarenin araştırma yapmadan da e-haciz uygulamasına gidebileceği ileri sürülebilirse de, bu durumda dahi mükellefin hesaplarına fazla miktarda yapılan hacizlerin aynı gün, derhal kaldırılması, idarenin üzerine düşen bir görevdir. İdare sadece e-haciz uygulayarak görevini yapmış olmaz. E-haczin hukuka uygun olarak uygulanması gerekmektedir. Bu bakımdan alacak miktarından fazla yapılan hacizlerin derhal kaldırılması gerekmektedir. Mükelleflerin ticari ilişkilerinde bu şekilde yapılan fazla miktardaki hacizlerden dolayı maddi bir zarara uğramaları veya itibar kaybı gibi hallerde idarenin sorumluluğuna gidilebilecektir.

E-haciz uygulamasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine eklenen 1 numaralı protokol kapsamında da değerlendirmek mümkündür. E-haciz uygulaması nihayetinde mülkiyet hakkını etkilemektedir. Protokolde herkesin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkının bulunduğu hükme bağlanmıştır. Ancak vergilerin tahsilini sağlamak amacıyla devletlerin kanunî düzenleme yapma hakkına sahip olduğu da protokolde vurgulanmıştır.

Protokolde mülkiyet hakkına yapılacak müdahalenin haklı sayılabilmesi için üç şartın varlığı aranmaktadır. Müdahale kamu yararı amacıyla yapılmalı, kanuna ve uluslar arası hukukun genel ilkelerine uygun olmalı ve kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir denge,

orantılılık olmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de önüne gelen davalarda bu şartların bulunup bulunmadığını değerlendirmektedir.

E-haciz uygulaması bu kapsamda değerlendirildiğinde, ilk olarak devletin vergilerin tahsilini sağlamak amacıyla böyle bir kanunî düzenleme yapmasında takdir yetkisi bulunduğu görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de kararlarında devletlerin bu konuda düzenleme yapma yetkisine sahip olduğunu vurgulamakta ve bu yetkiye saygı göstermektedir. Vergilerin tahsilinin güvence altına alınması amacının güdülmesi de bu konuda kamu yararının varlığının göstergesi olmaktadır.

Yapılan düzenlemede kamu yararı ile bireylerin hakları arasında adil bir denge, orantılılık bulunması gerekmektedir. Ancak uygulamada görülen alacak miktarından daha fazla miktardaki tutara haciz konulması ve bu yüzden mükellefin ticari itibar kaybına uğraması gibi durumlarda adil bir dengenin bulunduğu bahsedilemeyecektir. Uygulamada görülen bu gibi aksaklıkların önlenmesi, uygulamanın hukuka uygun yürütülmesi gerekmektedir. AATUHK'un 62/son maddesi de bu kapsamda ele alınabilir. Bu maddeye göre, tahsil dairesi, alacaklı kamu idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle mükelleftir. Dolayısıyla kamu alacaklısı ile kamu borçlusunun menfaatlerinin uzlaştırıldığı ölçüde, protokolde belirtilen adil denge sağlanmış olacaktır. Yapılacak e-hacizlerde bu hususlara azami dikkat gösterilmesi, uygulamanın gerek hukuka uygunluğu gerekse de başarısı bakımından büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

ACAR Mustafa Gürhan/YİĞİT Hasan, "Vergi Borcunun Tahsiline Yönelik Amme İdaresince Yapılan Banka Hacizleri", Vergi Dünyası, S. 320, Nisan 2008, <http://www.vergidunyasi.com.tr>.

AFANASSİEV, Andrei, Human Rights and Taxation in Europe: What is New?, Eastern European Human Rights Law Journal, Vol 1, No 1.

AKILLIOĞLU, Tekin, "İnsan Hakları Kavramı Üzerine Düşünceler", İHİD, Lütfi Duran'a Armağan, S. 1-3, 1988.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Mülkiyet Hakkı, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları Dizisi No: 10, Çeviren:

ÇINAR Özgür Heval/KAYA Abdulcelil, Belçika 2007, <http://www.humanrights.coe.int>, ET. 11.09.2010.

BAL Süleyman, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Mülkiyet Hakkının Korunması”, <http://www.algul.av.tr/hukukibilgiler/DOKTR%C4%BONDEN%20%20ALINTILAR/A%C4%B0HM%20Kapsam%C4%B1nda%20M%C3%BClkiyet%20%20Hakk%C4%B1n%C4%B1n%20Korunmas%C4%B1.doc>, ET. 11.09.2010.

BALCI Asım/KIRILMAZ Harun, “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kapsamında E-Devlet Uygulamaları”, Türk İdare Dergisi, Yıl 81, S. 463-464, Haziran-Eylül 2009.

BULUT Mustafa/ÇALIŞKAN Mefkûre Seda, “Yönetimsel Yükler Bağlamında Gelir İdaresinde Otomasyon ve Elektronik Uygulamalar”, Vergi Dünyası, S. 336, Ağustos 2009.

CANDAN Turgut, Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Ankara 2007.

CARSS-FRISK Monica, “Mülkiyet Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 No’lu Protokolünün 1. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Klavuz”, İnsan Hakları El Kitapları No: 4, http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/kitaplar/AIHS_P1M1_Mulkiyet.pdf, ET. 11.09.2010.

ÇEVİKBAŞ Rafet, “Türkiye’de E-Devlet ve E-İmza Altyapısı Uygulamaları”, Türk İdare Dergisi, Yıl 81, S. 463-464, Haziran-Eylül 2009.

ÇOLAK Mustafa, “E-Devlet Uygulamasında Önemli Bir Adım: Vergi Tahsilâtında E-Haciz, Yaklaşım, S. 198, Haziran 2009.

GÖLCÜKLÜ Feyyaz/GÖZÜBÜYÜK Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, Ankara 2002.

GÖZLÜGÖL Said Vakkas, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuzda Etkisi, Ankara, 2002.

GREGGİ, Marco, Can Economic Integration be Democratic? The Case of Taxes, 2008, papers.ssrn.com/sol3/Delivery.

KAYNAK Harun, “Müşteri Hesaplarına Uygulanan Hacizlerde Bankaların Sorumlulukları”, Vergi Dünyası, S. 319, Mart 2008, <http://www.vergidunyasi.com.tr>.

KIZILOT Şükrü, “Kazlar Yolunuyor mu Yoksa Kesiliyor mu?” Hürriyet, 27.10.2007.

KOCABEYOĞLU Aydın, “E-Haciz ve Karşılaşılan Sorunlar”, Yaklaşım, S. 209, Mayıs 2010, <http://www.yaklasim.com.tr>.

LEE Natalie, The Effect of the Human Rights Act 1998 on Taxation Policy and Administration, eJournal of Tax Research, Yıl 2004, Cilt 2, S. 2, s. 155 vd, http://www.atax.unsw.edu.au/ejtr/content/issues/previous/full_edition_v2n2.pdf.

NARALAN Abdullah, “Türkiye’de E-Devlet Güçlükleri”, EKEV Akademi Dergisi, Yıl 12, S. 37, Güz 2008, <http://pol.atilim.edu.tr/files/e devlet/e devletguclukleri.pdf>, Erişim Tarihi (ET) 1.9.2010.

NAZALI Ersin/DEMİRCİ Mete, “Mülkiyet Hakkı ve Vergilendirme”, Vergi Dünyası, Yıl 28, S. 334, Haziran 2009.

ÖNCEL Mualla/KUMRULU Ahmet/ÇAĞAN Nami, Vergi Hukuku, Ankara 2009.

SARAÇ Osman, “Kamu Yararı Kavramı”, <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar>, ET. 29.05.2010.

SÖYLER Yasin, “E-Devletin Hukuksal Dönüşümü”, Türk İdare Dergisi, Yıl 81, S. 465, Aralık 2009.

TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SANCAKTAR Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2004.

ÜNAL Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri, Ankara 2001.

ÜSTÜN Ümit Süleyman, Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi, Ankara 2007.

YALTI SOYDAN Billur, Mülkiyet Hakkı Versus Vergilendirme Yetkisi: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine Göre Mülkiyet Hakkına Müdahalenin Sınırı, Vergi Dünyası, S. 227, Temmuz 2000.

YALTI Billur, Vergi Yükümlüsünün Hakları, İstanbul, 2006.

TC. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Bilgi Bankası, <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek1.htm>.

<http://ihami.anadolu.edu.tr>.